

Uluslararası
Uygur Araştırmaları Dergisi
2016/8

BATUR TANRIKUT'TAN (METE'DEN) ATATÜRK'E TÜRK LÜK ÜZERİNE

On The Concept of Turk From Batur Tanrikut (Mete) to Atatürk

Vâris Abrurrahman ÇAKAN*

Özet

Bu araştırmada Türklerin yaratılış amacından hareketle Türklerin uzun tarihi süreç içinde Tanrı'nın kendilerine yüklemiş olduğu zalimlere karşı güçsüzlerin ve haklıların yanında olmak, yeryüzünde Tanrı adına adaletin ve düzenin koruyucuları olmaktan ibaret kutsal görevi yerine getirmek için yaptığı mücadeleleri, bu süreç içinde kurdukları Hun, Göktürk, Uygur, Karahanlı, Selçuklu ve Osmanlı gibi cihanşümul devletler ve bu devletlerin kuruluşu, gelişmesi ve yükselmelerinde önemli rol oynayarak Türk milletini ebedileştiren, onların gücü ve şöhretini dünyaya tanıtan Türk tarihinin büyük şahsiyetleri üzerine değerlendirme yapıldıktan sonra yukarıdaki cihanşümul Türk devletlerinin vârisi ve son temsilci olan Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ve onun kuruluşuna öncelik eden Mustafa Kemal Atatürk'ün varlığını Türk varlığına armağan edişi ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Batur Tanrikut, Hunlar, Göktürk, Osmanlı, Atatürk.

Abstract

In this research, from the perspective of the Turkish world-view, godly task on the Turks that being defender of the justice against the tyranny, being the protectors of the justice and the rule in the name of god has been told. In order to perform their task, they have been faced with some struggles and as consequences, they have founded several states such as Huns, Gokturks, Uyghurs, Kara-Khanids, Seljuks and Ottomans. This article aims to focus on the foundation states, developments and rise of the mentioned states. While doing this, underlines the personalities that contribute to the reputation of the Turkish nation and evaluates them as well. Lastly, points out the modern Republic of Turkey and its founder Mustafa Kemal Atatürk as the last representer of the Turkish nation as a whole. As conclusion, we aim to look deeper to the historical development of the Turkish society and politics from the time that Turks came in view to the modern Republic of Turkey.

Keywords: Batur Tanrikut, Huns, Gokturks, Ottomans, Atatürk.

---

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ankara-TÜRKİYE, E-posta: variscakan@yandex.com.

***Benim Türk adını verdiğim ve
Şarkta iskân ettiğim bir ordum vardır.***

Bir kavme kızdığım zaman

Onları o kavmin üzerine saldırtırım...

(Divanü Lugat'it Türk)

Her şeyin sahibi olan Tanrı, bir gün “Yukarıda mavi göğü, aşağıda yağız yeri ikisinin arasına da insanları yaratmıştı. Bütün bunlara rağmen eksik olan bir şey vardı. Bu yaratmış olduğu dünyaya öyle bir şey eklemelidir ki hem kendisinin yarattıklarının en üstün varlığı, hem de yarattığı dünyanın bir anlamı ve düzeni olmalıydı. Böylece Yüce Tanrı insanları yarattıktan sonra onları çeşitli kavimlere ayırdı. O insanların bu şekilde birbirlerini tanımalarını ve karışmalarını istiyordu. Binlerce yıl geçtikten sonra insanlar yeni şeyler öğrendi. Yaşadığı coğrafya ve iklim şartlarına göre farklı özellikler kazandı. Kavimler zamanla birbirlerinden ayırt edilmek için çeşitli adlar almaya başladı. Bunların içinde birisi vardır ki o zamana kadar yaratılmış olan hiçbir kavme benzemiyordu. Yüce Tanrı bunların adını kendi koydu ve başka kavme bahşetmediği meziyetler ve hüneler bahşetti. Bu kavim dünyadaki en savaşçı, adaletli, ahlaklı ve dürüst kavimdi. Yüce Tanrı bunlara güçsüzlerin ve haklıların yanında olmayı, adaletin ve düzenin koruyucuları olmayı hem de zalimlerin ve Tanrı adaletini bozanların karşısında olmalarını emretmişti. Bu kavmin başına yukarıdaki sıfatları taşıyan ve kendisi tarafından “kutlanan” birini kağan olarak seçip onu kutlandırdı. Buna “Tanrıkut” dendi. Herkes ona şartsız itaat etmeliydi. Tanrı adaletini bozduğu için birilerine kızdığında Tanrıkut’u ordusuyla onların üzerine saldırtırdı. Bu kavmin adı ise “Türk” idi. Türk “Güç, Kuvvet” “Erdem ve Olgunluk” demektir. Bu kavme itaat eden ve onlara gönülden bağlananlara da “Türk” denildi (Çakan 2009: 46-57). Tanrı “Türk kavmi yok olmasın ve yükselsin” diye müşkül zamanlarda bunların başına büyük kağanlar getirdi. Oğuz Kağan olarak da bilinen Batur Tanrıkut¹ işte bunların ilkiydi. Babası onu veliahdı göstermeyerek Türk olmayan hatunundan doğan oğlunu göstermişti. Devlet ve milliyet tehlike altında idi. Batur Tanrıkut devletin yabancıların kontrolü altına girerek yok olmasına razı değildi. Derhal bir ordu toplayarak devletini kurtarmak için yola çıktı. Topladığı ordu ile babasını yendi ve Hun Tanrıkutu oldu. Batur Tanrıkut, devletinin ve milletin varlığı için kendi çıkarlarını hiçe saydı. Düşman Hun devletine saldırmak için Batur Tanrıkut’u taciz ediyordu. Ondan çok sevdiği atı ile zevcesini istedi. Milletini ve onun egemenliğinin güvencesi olan devletini sıkıntıya sokmamak, düşmana dersini vermenin hazırlıkları tamamlanıncaya kadar kendine ait ne varsa hepsini düşmanına veriyordu. Sonra düşman Batur Tanrıkut’tan devlete ait bir toprak parçasını isteyince buna çok sinirlendi ve dedi ki: “Bugüne kadar benden istedikleri benim kendi malımdı onları devletim ve milletimin çıkarı için feda ettim. Ama şimdi istediği bir topraktır. Toprak ise devletime ve milletime aittir. Onun uğrunda savaşırım ve canımı veririm” (Ban-gu 1994: 687-688). Düşmanını ağır yenilgiye uğratarak devlete gelecek tehlikeleri ortadan kaldıran Batur Tanrıkut’u Tanrı göreve çağırıyordu. Artık Tanrı’dan aldığı mesajı yeryüzündekilere duyurmalıydı. Dünyanın dört bir tarafına elçiler göndererek “Ben artık bütün dünyanın kağanıyım” der ve hepsini kendisine itaate çağırır. Batur Tanrıkut’un mesajının kutsal bir mesaj olduğunu ve ona şartsız itaat gerektiğini anlayan herkes ona itaat etti. Bazıları ona itaatten baş tarttı. Batur Tanrıkut ona itaat etmeyenlerin üzerine sefer düzenledi. Tanrı emriyle gökten inen Böri (Bozkurt) ona şöyle der: “Ey Oğuz, sen Urum (Roma) üzerine sefere çıkarsan ben sana kılavuzluk edeceğim”. Oğuz kavmine şöyle dedi:

Ben sizlere oldum kağan

¹ Bugüne kadar elimize ulaşan belgelerden Büyük Hun hükümdarı Batur Tanrıkut’un (Mete) Oğuz Han’a tekabül ettiği anlaşılmaktadır.

Alalım yay ile kalkan

Nişan olsun bize buyan(baht)

Gök Böri olsun bize uran(kılavuz) (Geng Shi-men 1981: 29).

Böri onun ordusunu yüksek dağlardan, dar geçitlerden ve büyük sulardan geçirerek Urum ve Urus (Rus) hükümdarlarını yenmesine ve dünyayı fethetmesine yardım etti (Geng Shi-men 1981: 30-32). Oğuz Han cihanşümül hâkimiyetini kurduktan sonra ana yurduna döndü, meydanın ortasına altından bir otağ kurdu ve büyük bir kurultay düzenledi. Binlerce hayvan keserek toy yaptı. Toyda herkesi doyurdu. Oğuz Han yaşlandığını hissetti ve Güneş, Ay ve Yıldız adlarındaki üç oğlunu (Boz okları) sağ tarafına, Gök, Dağ ve Deniz adlarındaki üç oğlunu (Üç okları) sol tarafına oturttu ve şöyle dedi: *“Ey oğullarım, çok savaştım, dostlarımı güldürdüm, düşmanlarımı ağlattım. Tanrı'ya olan borcumu ödedim. Artık yaşlandım”*. Oğuz Han hâkimiyeti altındaki toprakları altı oğlu arasında taksim etti. Ok yay münasebetlerine göre Üç okların her zaman Boz oklara itaat etmesi gerektiğini söyledi. Onların töreyi korumalarını ve birliğini sağlamalarını vasiyet etti. Oğuz Han'ın altı oğlundan olan dörder torunu Oğuzların 24 boyunu oluşturdu. Meşhur Türkolog De Guignes'e göre bu Büyük Hun hükümdarı Batur Tanrıkut'un İmparatorluğu'nun topraklarını 24 tümene taksimi hadisesi idi. Yirmi dört tümen yirmi dört Oğuz boyuna tekabül etmekte olup bunlar Batur Tanrıkut'un 24 torunu idi. Bunların her birinin mahiyetinde 10.000 süvariden müteşekkil bir kuvvet bulunuyordu. Onlara bağlı 1000, 100 ve 10 kişilik birlikler vardı (Osman Turan 1996: 78-79). Bunlar Türk askeri teşkilatının temelini oluşturuyordu. Bağımsızlıklarının ve gücünün simgesi ok-yay idi. Ok-yay, Oğuz Han'dan beri bütün Türk Kağan ve sultanlarının hâkimiyet işareti olmuştur. Cihanşümül hâkimiyet anlayışına sahip olan Türklerin eski kağanlarında olduğu gibi Müslüman olan sultanları da ok-yayı hâkimiyetin ve gücün sembolü olarak mektup ve fermanlarının başına koymuş, onu kendi isim ve unvanları ile süslemişlerdir. Kaşgarlı Mahmud'un işaret ettiği gibi Oğuz Türkleri hakanlarının bu nişanlarına “Tuğra” adını vermişlerdi (Kaşgarlı Mahmud 1941: 462). 2500 yıldan beri, Türk hâkimiyet sembolü olarak Türk hanlarının tuğralarını süsleyen ok-yay sanatkârane bir tekâmül neticesinde medeniyetler şahikası Osmanlıların tuğrasını meydana getirmiştir.

Hunlar iç ve dış sebeplerden dolayı eski gücünü kaybetmeye başlamıştı. Artık Hun akınları durmuş, aksine Hunlar kendilerini savunmaya yönelmişti. İktisadî darlık ve askeri güçsüzlük karşısında, maddi destek sağlamak için Koguşur Tanrıkut (Hou-han-yeh Tan-yü/MÖ. 58-31) Çin'in hamiliğine girmek istedi. Koguşur Tanrıkut'un bu onursuz tutumu karşısında Büyük Hun Devletinin “Sol Bilge İlig”i olarak görev yapmakta olan Koguşur Tanrıkut'un ağabeyi Kut'i-uş Tanrıkut (Çi-çi Tanrıkut olarak da bilinir) Koguşur'un Tanrıkutluğunu artık tanımayacağını ilan etti ve başkalarının hâkimiyeti altında yaşamaktansa başka yerlere gidip onurlu yaşamayı tercih etti. Kut'i-uş Tanrıkut'un, Büyük Hun Devletinin onurlu bir şekilde ayakta kalmasını sağlamak için gösterdiği çabaları kısa bir müddet meyve vermiş ise de ne yazık ki, bu galibiyeti fazla uzun sürmedi. Onun harekâtını adım adım takip eden Çin Kuzey Hun Devletine karşı saldırıya geçti. Çevre ülkelerden aldıkları yardım ve 70 bin kişi civarındaki birleşme ordu ile Hunlara karşı süratle ilerleyen Çinliler Talas Irmağı üzerindeki surlu Hun başkentini ele geçirip (MÖ. 36) yağmaladı. Şehri yakıp yıktı. Kut'i-uş Tanrıkut: *“Şimdi düşmanlarımızla savaşıp ölürsek dünya durdukça kahramanlık şanımız yaşayacaktır, oğullarımız ve torunlarımız bizden gurur duyacak ve güç alacaktır.”* diye emrindeki kahraman askerleri ile son nefesine kadar düşmanları ile savaştı. Talas kıyısındaki başkent sokakları kan gölüne çevrildi. Kut'i-uş Tanrıkut, oğlu ve hısımları dâhil olmak üzere saray mensuplarından toplam 1518 kişi ellerindeki kılıç ile son nefesine kadar düşmanları ile savaşarak bağımsızlıkları uğruna hayatlarını feda ettiler (Kafesoğlu 1999: 66). Onların dillere destan olan bu kahramanlıkları elbette unutulmayacaktı. Hunların güneye ve batıya gelenleri

Hindistan'da ve Avrupa'da tarihin bir çağına damgasını vururken, Asya'da kalanları Ergenekon'dan çıkarıyorlardı. Bunlar kendilerine "Göktürkler" diyordu.

Göktürklerin kurucuları Batur Tanrıkut'un neslinden geliyordu. Çin topraklarına yerleşerek Türklükten uzaklaşan Topaların (Weiler) saldırısına uğrayan asıl bir Hun kabilesinden rivayete göre "sadece bir erkek çocuk kalmıştı". Göktanrının emriyle gökten inen bir dişi kurt çocuğu kurtarıyor ve o çocuğun neslinden gelen Aşinalılar yine Tanrı'nın iradesi ile bütün Türkleri bir çatı altında topluyordu. Sonra onlara "*Tanrı'ya mensup Türk*" anlamında "Göktürkler" demişlerdi. Kendilerinin ifadelerine göre: "*Tanrı üstte mavi göğü, altta yağız yeri yaratmıştı. İkisinin arasına insanları yarattıktan sonra Bumin ile kardeşi İstemi'yi kağan olarak göndermişti. Onlar (tıpkı ataları Batur Tanrıkut gibi) dört tarafında bulunan düşmanlarını idareleri altına almışlardı. Başlılara baş eğdirmiş, dizlilere diz çöktürmüştü ve sonra ülkesinin töresini düzenlemişti. Doğuda Kadirkan-Yış'tan batıda Temir-kapı'ya kadar Türklerini yerleştirmişti. Böylece sahipsiz ve teşkilatsız kalan Göktürkleri nizam ve devlet sahibi yapmıştı.*" (Orkun 1994: 29-31).

Türk hakanları ve halkı Tanrı'nın Türkleri koruduğuna ve düşmanlarına karşı güçlü kıldığına, Tanrıya karşı hata yaptığı zaman cezalandırılacağına inanıyordu. Bu Orhun kitabelerinde şöyle dile getirilmekteydi: "*...Önceden kağan bilgi imiş, beyleri de kavmi de iyi imiş, böylece ülkeyi tutup töreyi düzenlemişler... Sonradan kardeşler, oğullar kağan olmuş, küçük kardeş büyük kardeşi gibi yaratılmadığı, oğul da babası gibi zeki ve kabiliyetli yaratılmadığı için bilgisiz kağanlar tahtta oturmuşlar, buyrukları (Bakanları) da bilgisiz ve kötü imişler... Çinliler hile ile kardeşleri bir birine düşürmüşler, Türk beyleri Türk adı ve unvanı yerine Çin adı ve unvanı almaya başlamışlar. Bu yüzden Türkler devletlerini kaybederek Çin imparatorluğuna boyun eğmişler. Elli yıl işlerini güçlerini Çinlilere sarf etmişler, Bu yüzden Türkler Tanrının gazabına uğrayıp cezalandırılmış. Erkekleri köle, kızları cariye olmuş, öldürülen Türklerin kemikleri dağ gibi olmuş...*" (Orkun 1994: 31-34). Bilge Tonyukuk ise bunu kendi kaleme aldığı kitabesinde "*Tanrı hata yapan Türkleri cezalandırdı ve mahkûm etti*" şeklinde ifade etmişti.

Esaret ve devletsizlik Türk karakterine uymuyordu. Tanrıya ve ülkesine karşı yaptığı hatanın bedelini Türkler kanları ile ödemeye başladı. Kürşad ve arkadaşları bağımsızlıkları için kanlarıyla bir destan yazdı. Bu destan bağımsızlıklarına susamış olan Türklerin kalbine kıvılcım olarak düştü. Bu kıvılcımlar daha sonra ateş olup Türkleri ayağa kaldırdı. Çin esareti altında yaşamayı Türklük gururuna yediremediği için Bilge Tonyukuk, Kutluğ'un başlattığı kurtuluş mücadelesine katıldı. Kurt başlı sancak tekrar Ötüken'e dikilmişti. Kutluk'a dağılmış olan ili halkıyla birlikte topladığı için "İlteriş" denmişti. Bilge Kağan adına dikilen ebedi yazıtta Türk'ün esarettin kurtuluşu ve İkinci Göktürk Devleti'nin kuruluşu şu ifadelerle anlatmakta idi: "*Tanrı Türk Budunu'nun adı ve sanı yok olmasın diye babam kağan (Kutluğ) ile anam (Bilge) Hatunu yükseltmiş, şimdi de beni tahta çıkarmıştır. Ben hali vakti yerinde bir halka hükümdar olmadım. Aç ve çıplak halkın hanı oldum. Türk halkı için kardeşim Köl Tegin ile birlikte gündüz oturmadık, gece uymadık, öylesine yoğun çalıştık. Başka yerlere göçmüş ve bitkin olan halkı tekrar yurtlarına topladık. Türklerin belini doğrultalım diye şimalde Oğuz iline, şarkta Hitaylara, cenupta Çinlilere karşı on iki sefer yaptım. Tanrı yardım ettiği için ölgün halkı dirilttim, çıplak halkı giydirdim, yoksul halkı zengin ettim. Nüfusu azalmış halkı çoğalttım. Türklerin itibarını yükselttim. Dört etraftaki milletleri sulha mecbur ettim.*" Bilge Kağan'ın bu sözleri Türklüğün benzeri olmayan duygularının ve barışseverliğinin yüksek ifadeleri idi.

Göktürlere ait olan Ebedi Yazıtlarda Türklük şuuru ile birlikte adaleti ve insan haklarını savunan demokratik ruh ve cihanşümul hâkimiyet anlayışı açıkça ifade edilmekte olup, onun dünyada bir benzeri o zaman kadar daha bulunmamıştı. Göktürkler taşlara kazarak edebileştirmek istediği bu mefkûrelerini sonraki nesillere miras bırakmışlardı. Göktürklerden sonra Ötüken'de Türkün bayrağını Uygurlar taşıyacaktı. Uygurlar da

Göktürkler gibi, kendilerinin Hunların soyundan geldiklerine inanıyor ve Büyük Hun hükümdarı Batur Tanrıku'tun cihanşümul hâkimiyetini tekrar kurma inancını taşıyorlardı. Dilleri, inançları, dünya görüşü, aile ve devlet teşkilatı bakımından da anlaşıldığı gibi Göktürklerin mirasçısı olan Uygurların amacı tıpkı Göktürklerde olduğu gibi bütün Türkleri bir bayrak altında toplamak idi. Zira büyük Uygur Hakanı Moyunçor, Göktürk alfabesi ile yazılmış kendi adına dikilen kitabesinde kendini “Tengride Bolmış İl-etmiş Bilge Hakan” olarak tanıtmakta ve Göktürk hakanı Bilge Kağan gibi konuşup onun cihanşümul hâkimiyetinin sınırlarını çizmekte idi. Moyunçor dünyaya şöyle diye hitap ediyordu: *“Ben Tengride Bolmuş İl-etmiş Bilge Hakan Türk ülkesine 26 yaşında Tanrı 'Kut' verdiği için hakan oldum. Dokuz Oğuz kavminin hepsini topladım. On Uygur, Dokuz Oğuzlar üzerine hakim olduktan sonra Orhun Irmağına hakim oldum... Yine yürüdüm, Kara Kum'u aştım. Köğürde Kömür dağında Yar ırmağında üç tuğlu Türk kavmini...(itaatim altına aldım)”*. (Orkun 1994: 164-165).

Hunların Göktürklerin ve Uygurların kendilerini Tanrı adaletini korumakla yükümlü *“Tanrı'nın ordusu”* sayarak dünyaya Tanrı adaletini yayma anlayışı Türkler İslamiyete geçtikten sonra da devam etmiştir. Böylece onlar milli, İslami ve insani duyguların ahenkli bir terkibi sayesinde bir dünya nizami davasına bağlanırken bu esaslara göre Allah'ın yeryüzündeki hâkimiyetini kendilerine emanet ettiğine inanıyorlardı. Bu emaneti korumak suretiyle de bir hanedan, bir sınıf ve zümrenin veya sadece bir milletin değil hâkimiyeti altına aldıkları bütün kavmin ve dinlerin hamisi olduklarını düşünüyorlardı. Bu sebeple de Türk İmparatorluklarında millet, din ve sınıf ayrımı ve mücadelelerine rastlanmamış, adalet ve huzur hüküm sürmüştü. Türk cihan hâkimiyeti ve nizamının uluslararası bir mahiyet alması, İslami ve insani esaslar dâhilinde tekâmülü bu sayede mümkün olmuştur (Turan 1996: X-XI). Türklerin diğer kavimlere göre İslamiyeti kendi arzularıyla çabuk kabul etmelerinin sebeplerinin başında İslamiyetin Türklerin mizaç ve ideallerine uygun olması ile Türklerin daha önceden tek Tanrıya inanmaları gelmekte idi. Zira Türkler diğer dinlerden farklı olarak İslamiyeti süratle kitleler halinde kabul etmiş ve onu kısa zaman içinde milli kimliklerinin vazgeçilmez parçası haline getirmişlerdi. İlk Müslüman Türk Hakanı Satuk Buğra Han menkıbesine göre: *“Hazreti Muhammed Burak adlı atıyla Miraç'a çıktığı zaman peygamberler arasında daha önce hiç görmediği bir simayı görmüş ve Cebrail'den bu zatın hangi peygamber olduğunu sormuş. Cebrail onun peygamber olmadığını, Hazreti Peygamberin Satuk Buğra adında bir ümmetinin siması olduğunu, onun ileride Turan'da dünyaya geleceğini, onun İslam dinini kabul ederek bu dini kıyamete kadar yaşatacak olan bir kavme liderlik yapacağını, bundan dolayı bu zatın peygamberler safında yer aldığını anlatır. Hazreti Muhammed bu müjdeyi öğrendikten sonra sonsuz bir sevinç içinde yere inmiş ve Türklerin İslamiyeti kabulüne öncelik edecek olan Satuk Buğra'ya dua etmiş. Hazreti Peygamberin bu sevincini gören ashabı da Satuk Buğra'yı görmek istemiş. Hazreti Muhammed dua edince Satuk Buğra, başlarına Türk külâhı giyen tam teçhizatlı kırk atlı askeri ile Hazreti Muhammed ve ashabını selamlamış.”* (Molla Hacı 1988: 38-40). Miraç'tan yaklaşık üç asır sonra Satuk Buğra dünyaya gelmiş. Onun doğuşunda harikulade hadiseler olmuş, yer titremiş, kış olmasına rağmen bağ ve çayırlar çiçeklerle dolmuş. Satuk Buğra 12 yaşına geldiğinde Ebû Nasr Samani rüyasında Hazreti Muhammed'i görmüş. Hazreti Muhammed ona Satuk Buğra'ya İslam dinini öğretmek için Turan'a gitmesini istemiş. Ebû Nasr Samani Satuk Buğra'yı Kaşgar'da bulmuş ve İslamiyeti öğretmiş. Satuk Buğra Müslüman olduktan sonra kendisi gibi Müslüman olan 40 arkadaşıyla ilk Türk İslam ordusunu kurmuş. İşte bu Hazreti Muhammed'in ashabıyla birlikte görüp dua ettiği ordu imiş. Satuk Buğra'nın bu ordusu kısa zaman içinde büyümüş ve Satuk Buğra'nın tahta geçmesini sağlamış.

Artık Türk Devletinin tahtında Müslüman bir hükümdar oturuyordu. Bu İslamiyet için büyük bir zafer idi. Karahanlıların İslamiyeti kabul etmesi ile bu dinin Türkler arasında yayılması artık bir cihat mahiyetini almıştı. Sultan unvanı alan Satuk Buğra Han Turan'ın

dört bir tarafına İslamı yaymak için ömrünün sonuna kadar mücadele etti. Sultan Satuk Buğra Han'dan sonra oğulları ve torunları onun izinden giderek Turan'ın her tarafına İslamın bayrağını diktikten sonra 999'da İran'ı da egemenliği altına alarak Müslüman Türk ordusunun önündeki İran engelini ortadan kaldırdı. Artık Türklerin Müslüman olmalarıyla tarihteki İran-Turan mücadelesi sona ermişti. Müslüman Türkler İslam dünyasının yaşamakta olduğu derin krizi ortadan kaldırmıştı. XI. yüzyıl Türkler için altın bir devir idi. Türkler Orta Asya ve Batı Asya'da siyasi, askeri bakımdan büyük başarılar elde etmekte idi. Türkistan'da Karahanlılar, Hindistan'da Gazneliler, Maveraünnehir'de Harezimşahlar, Horasan, İran, Irak ve Anadolu'nun bir kısmında Selçuklular hâkimiyeti devam etmekte idi. Yani Kaşgarlı Mahmud'un tabiri ile *"Tanrı devlet güneşini Türklerin burcu üzerine doğdurmuştu"*. Türklüğün bu altın devirlerinde İslam dünyasının hemen her yanında Türklerin sözü geçer, hatırları sayılır olmuştu. Bu hal Türkler için özel bir durum yaratıyordu.

Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey İslam halifesi tarafından "Dünya Sultanı" ilan ediliyordu ve onun için Hilafet merkezinde tâc giydirme ve kılıç kuşatma merasimi yapılıyordu. Böylece dünyada dokuz asır sürecek olan Türk İslam saltanatı başlamıştı. Türklüğün büyük şahsiyetlerinden olan Tuğrul Bey, Turan'dan İran'a, İran'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Avrupa'ya uzanan bir Türk cihan hâkimiyeti yolunu, bir medeniyet kapısını açarken İslam dünyası için de bir kurtuluş ve nizâm yolunu açmıştı (Turan 1996: 190). Sultan Alp Arslan Türk ve İslam dünyası için bir dönüm noktası olan Malazgirt meydan muharebesini kazanarak Türkün yenilmezliğini bir kez daha namayende kılıyordu ve şöyle diyordu: *"Biz temiz Müslümanlarız, bid'at nedir bilmeyiz. Bu sebeptir ki Allah halis Türkleri aziz kıldı."* Alp Arslan, Anadolu'yu Türkler için vatan yapan ve daha sonraki Osmanlıların doğuşuna zemin hazırlayan bir Türk hakani olarak tarihteki yerini almıştır.

Üç kıtayı ve bir iç deniz (Akdeniz) içine alan geniş sahada kurulan Osmanlı Devleti, Türklerin tarihindeki en büyük eserlerinden biri idi. Osman Bey'in kurduğu devlet, Fatih Sultan Mehmed'in Hazreti Muhammed'in hadis-i şerifine mazhar olarak, İstanbul'u fetih etmesiyle yükselişe geçmişti. Artık İstanbul cihanşümül Türk hâkimiyetinin merkezi olmuştu. Osmanlılar İslam ve Hıristiyan dünyalarını birleştirerek dünyayı nizama sokmak istiyordu. Daha sonra Yavuz Sultan Selim doğuda, Kanuni Sultan Süleyman ise batıda bu hedefe doğru ilerlediler. Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresinin tacı olan Kanuni Sultan Süleyman ile Türk milli tarihinin en muhteşem devri yaratılmıştı. Bundan dolayı Avrupalılar kendisine, tam bir isabetle "Muhteşem" sıfatını vermişlerdi. Osmanlılar, "Nizam-i âlem" ismini verdikleri şuur ve iradeyle, üç kıtada uzun müddet sağladığı siyasi istikrar, sosyal adalet, kavimler ve dinler arasında kurduğu ahenk ile dünyanın siyaset ve medeniyet tarihinde eşi ve benzeri olmayan bir başarıya imza atmıştı.

Türkler İslamiyeti kabul edip önce Turan'a, sonra İran'a daha sonraları ise Anadolu, Balkanlar ve Orta Avrupa'ya hâkim olunca bu milli ananelere ve İslamın yüksek dini ve hukuki prensiplerine bağlı kalarak asırlar boyunca birçok yabancı kavim, din ve mezheplere hak ve hürriyet bahşetmekle cihan hâkimiyeti ve dünya nizamı davalarını da en yüksek bir dereceye erişmiştir. Bu adil ve insani dünya nizami mefkuresi ve tatbikatı sayesinde ki Bizans İmparatorluğunda baskı ve zulüm gören birçok Hıristiyan kavimler, daha sonra da Katolik tahakkümü endişeleri karşısında milli varlıklarını ve dinlerini kurtarmak isteyen Ortodokslar ve diğer milletler, Türk egemenliğine tabi olmayı tercih etmişlerdir. Hatta XVI. yüzyılda Papalığın tahakkümü ve zulmü karşısında din özgürlüğüne kavuşmak isteyen Almanya Protestanları da âdil Osmanlı devletinin imdada yetişmesini arzu ediyorlardı. Türkler İslam dünyasında hüküm süren şiddetli mezhep mücadelelerine de son vermişti. Aslında bütün din ve mezhep mensuplarının, kendi arzuları ve iradeleri ile Selçuklu ve Osmanlı imparatorluklarına bağlanmalarının sebebi buydu. Türk cihan hâkimiyeti adalet, insan sevgisine ve insanların özgürlüğüne dayanmasaydı Türk

kudretinin tarih boyunca yaşaması da mümkün olamazdı. Burada mukayese için sadece Türklerin Hindistan'da dokuz asır hüküm sürdüğünü ve insanlığın yararına eserler bıraktığını, İngilizlerin ise sadece bir asır kalabildiğini, giderken de açlık, sefalet, kin ve nefret tohumları ekerek gittiğini hatırlatmak yerinde olur. Türk hâkimiyeti Hint yarım adasında yüz milyonluk bir Pakistan'ı, İngiliz hâkimiyeti ise fakirlik ve adaletsizlikle birlikte sayısız diller arasında, müşterek bir anlaşma dili olarak İngilizceyi bırakmıştır. Zira Türk hâkimiyeti Avrupalılarınkinden farklı olarak yerli halklara ikinci sınıf vatandaş veya esir muamelesi yapmıyor, istismar gayesi de gütmüyordu.

Tarihteki Türk kağan ve sultanları başka milletlerden farklı olarak halkın devletin kuruluşu ve yükselişinde hizmetlerini beyan ederek milli ve demokratik görüş ve duygularını belirtiyorlardı. Nitekim resmi vesikalara göre hakanlar ve sultanlar nasıl Tanrısal veyahut ilahi hâkimiyetlerinin aslında milletin saadeti için olduğuna inanıyorlarsa Türk halkının da kendileri gibi ilahi menşeden geldiğini, devleti ve hükümdarları için çalışmayı kendilerine vazife saydığına inanıyorlardı. Bu karşılıklı inanış Türklerdeki milliyetçi ve demokratik duyguların köklerini oluşturuyordu. İşte Türk tarihinde devletin kutsiyeti ve hükümdarların babalık sıfatı da bu anlayışın mahsulü idi. Osmanlı dönemindeki Türk mefkûresi ve "Nizâm-i âlem" davası da din, devlet, mülk ve millet gibi dört kutsal unsura dayanıyordu. Türk cihan hâkimiyeti ve dünya nizamı da bu esaslara dayanarak bir realite olmuş ve milli tarihin azameti de bu sayede yaratılmıştır.

Osman Turan'ın ifade ettiği gibi Türklerin yükselişinde büyük rol oynayan milli mefkûre ve inançlar, Tanzimat ile başlayan ve son bir buçuk asırdan beri ağırlaşan manevi buhrandan dolayı sarsılmıştır. "Aydınlar" arasında ideolojik husumet yaratılmış ve bütün müesseseler nifak gayretlerine hedef teşkil ederken halk kitlelerini de etnik ve mezhebi tefrikalarla parçalamak fesatları milli şuur ile birlikte milli birliği de tehdit etmiştir. Türklük ilim ve medeniyet dışı bir anlayışla tarihinde az görülmüş ağır bir manevi ve ideolojik buhrana düşmüştü. Tarih boyunca tek Tanrı'ya inanmış yaratıldığından beri hak ve adalet için savaşmış bir halkın yani Türklerin hak ve adalet düşmanları olan emperyalistler tarafından böylesine yok edilmesine Tanrı razı olamazdı. Tanrı "*Türkler yok olmasın*" diye müşkül zamanlarda onlara bir yol başçı gönderiyordu. 1881'de bir Osmanlı toprağı olan Selanik'te dünya gelen Mustafa Kemal sanki böyle bir görev için doğmuştu.

Osmanlı Devleti istemeyerek girdiği birinci cihan harbinde yenik düşerek işgalci devletlerle koşulları ağır antlaşmalar yapmak zorunda kalmıştı. Bundan başka yurdun dört bir tarafında Hıristiyan azınlıklar devletin milletiyle beraber biran önce yok edilmesi için canla başla çalışıyordu. Milletin istikbali tehlikeye girmişti. Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf Devletleri'nin Osmanlı hükümeti ile ordularını baskı altına alarak Anadolu topraklarını paylaşmaya başladı. 15 Mayıs 1919'da Yunan ordusu İzmir'i işgal edince Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. 22 Haziran 1919'da Amasya'da yayımladığı genelgeyle "*Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararının kurtaracağını*" ilan edip Kurtuluş Savaşını başlatmıştı. Mustafa Kemal şöyle diyordu: "*Temel ilkemiz Türklerin onurlu ve saygın bir millet olarak yaşamasıdır. Bu, ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir. Ne denli zengin ve gönenmiş olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar insanlık karşısında uşak durumunda kalmaktan öteye gidemez. Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağılık duruma düşmemiş olanların, isteyerek başlarına yabancı bir efendi getirmeleri hiç düşünülemez. Oysa Türkün onuru, kendine güveni ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus, tutsak yaşamaktansa yok olsun daha iyidir. Öyleyse, ya bağımsızlık, ya ölüm!*" (Mustafa Kemal 2000: 13). Mustafa Kemal'in bu düşüncesi Hunlar zamanında Çin'in koruyuculuğunu kabul eden Koguşur Tanrıkut'a karşı Hun bağımsızlığını savunan Kut'i-uş Tanrıkut'un düşüncesi ile "*Çin'in boyunduruğu altında yaşamayı Türklüğüme yediremedim*"

diye Kurtuluş mücadelesini başlatan Tonyukuk'un düşüncesi ile aynı idi. Nasıl Bilge Tonyukuk Türk'ün gücüne ve iradesine güvenerek Kutlukla birlikte Göktürklerin kurtuluş savaşını başlattıysa Mustafa Kemal da Türkün gücüne ve yüksek karakterine güvenerek kurtuluş savaşını başlatmıştı. Mustafa Kemal, Türkün gücüne ve yüksek karakterine güvenmekle yanılmamıştı. Türkler önce Çanakkale Savaşı'nda sonra Kurtuluş Savaşı'nda yedi düvele gerekli dersi vererek "Gök çökmedikçe, yer yarılmadıkça Türkü kimsenin yok edemeyeceğini" Bilge Kağan'dan 14 asır sonra bir daha dünyaya duyurmuştu. Mustafa Kemal'in başlatmış olduğu Kurtuluş Savaşını başarı ile sonuçlandırarak çökmüş olan bir imparatorluktan özgür bir milli devletin yani Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna öncülük etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal'a Türklüğe yapmış olduğu bu büyük hizmetinden dolayı 24 Kasım 1934'te "Atatürk" soyadını vererek onurlandırmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Türk gençliğine hitabında: "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir. Bunu yapmak için muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asıl kanda mevcuttur!" diyerek Türklüğün ebediyen yaşayacağını ve onu yaşatacak olanların asıl, onurlu, bilgili, güçlü, cesaretli, kabiliyetli ve yüksek karakterli Türk gençleri olduğunu işaret etmektedir.

Kaynaklar

- BAN, Gu (1994), *Hannâme*, Ürümçi.
- ÇAKAN, Vâris (2009), *Orta Asya Türk Tarihinin Kaynakları*, Ankara.
- GENG, Shi-men, Ayup Tohti, vd. (1981), *Oğuznâme*, Pekin.
- HACÍ, Molla (1988), *Buğrahanlar Tezkeresi*, Kaşgar.
- KAFESOĞLU, İbrahim (1999), *Türk Milli Kültürü*, İstanbul.
- KAŞGARLI, Mahmud (1941), *Divanü Lûgat'it Türk*, (B. Atalay Tercümesi), C. I, Ankara.
- Nutuk (Mustafa KEMAL ATATÜRK) (2000), İstanbul: Emre Yayınları.
- ORKUN, H. Namık (1994), *Eski Türk Yazıtları*, Ankara.
- TURAN, Osman (1996), *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul.